

9. Frumvarp

til hjúalaga.

(Lagt fyrir Alþingi 1924).

I. KAFLI.

1. gr.

Fyrirmæli þessa kafla gilda að eins um vistarráð þeirra hjúa, sem ekki hafa náð 21 árs aldri. Ákvæði vistarsamnings, sem koma í bága við þessi lög, eru ógild, svo fremi þau miða til að rýra rjett hjúsins. Samningar um vinnu við heimilisstörf um skemri tíma en misseri hniga því að eins undir lög þessi, að þeir standi til næsta hjúaskildaga á eftir og ei skemur en 3 mánuði.

2. gr.

Hver sjálfráða maður má ráða sig hjú. Vistráðum þeirra, sem ekki eru sjálfráða, ráða foreldrar eða aðrir forráðamenn.

3. gr.

Hinir almennu hjúaskildagar eru 14. maí, eða 3. maí í þeim sveitum, þar sem hjúaskildagi er haldinn þann dag, og 1. október.

Lengd vistartíma ráða aðiljar, þó svo, að enginn vistarsamningur er gildur fyrir lengri tíma en 12 mánuði í senn.

Samningar um vist að hálfu árlangt, eins og að fornu hefir verið venja, hniga undir þessi lög, en um samninga um vinnu við heimilisstörf árdegis eingöngu eða síðdegis eingöngu verður lögunum ekki beitt.

4. gr.

Þegar samið er um vist skildaga á milli, skal vistartíminn vera á enda á næsta skildaga, enda hafi ekki tekist samningar um vistráðin af nýju.

Sanni ógift vinnukona að hún eigi kost á giftingu, áður en vistartíminn er á enda, getur hún sagt upp vistinni til næsta skildaga með mánaðar fyrirvara.

Nú verður ekki vitað um lengd vistartímans, og telst hann þá enda á næsta almenna skildaga eftir að vistarráðin hófust.

A skildaga er hjúi rjett að vikja úr vist á hádegi.

5. gr.

Vistráðið árshjú sitt skal húsbóndi, nema öðruvisi sje umsamið, láta sækja í ákveðinn tíma og farangur þess, er ekki nemi meiru en 100 kg. þunga. Kostar húsbóndi flutning þenna án endurgjalds hjá hjúinu.

Nú getur hjúið ekki farið í vistina þegar þess er vitjað, og er því eigi sjálfu um það að kenna, þá er eigi húsbónda skylt að vitja þess aftur, heldur skal hjúið sjálft kosta ferð sína í vistina. Ef hjúið getur ekki komið í vistina innan 3ja vikna frá skildaga, er húsbóndi laus vistráðanna ef hann vill.

6. gr.

Hjú, sem ráðið er skemur en ár, skal ef öðruvisi er ekki um samið af sjálfsdáðum koma í vistina á skildaga, og eigi síðar en á náttmálum í sveit, en um miðaftan í kaupstöðum og þorpum. Ef hjú kemur ekki í vist sína á rjettum tíma er húsbóndi ekki bundinn við vistarráðin, nema hann innan tveggja sólarhringa fái vitneskju um, að hjúið gat ekki komið í vistina vegna atvika, sem það átti ekki sök á. Þegar svo stendur á, er húsbóndi ekki skyldur að biða hjúsins lengur en viku frá skildaga.

Kaup hjús reiknast frá þeim degi, sem það kemur í vistina.

7. gr.

Húsbóndi skal veita hjúi sínu viðunanlegt og nægilegt fæði, svo og rúmfatnað, ef hjú sefur á heimili húsbænda sinna, og aðra aðhlyningu eftir því, sem venja er til í hverri sveit eða bæ hjúum að veita auk kaups. Hjúið á heimtingu á að sofa eitt sjer í rúmi, og að fá hreinar rekkjuvoðir eða lök í rúm sitt einu sinni á mánaðar fresti og hreint handklæði einu sinni á viku. Í fristundum sínum á vetrum skal hjúi fengin dvöl í viðunanlega hlýju herbergi.

8. gr.

Ef upphæð kaups hefir eigi verið ákveðin, skal hjúið hafa svo mikið í kaup, sem þar er sveitarvenja að gjalda hjúum á því reki.

Ef eigi hefir verið samið um annan gjalddaga kaupsins og um mánaðarkaup er að ræða, hefir hjúið rjett til þess að krefjast greiðslu kaupsins við lok hvers mánaðar. Ef kaupið hins vegar er ákveðið í einu lagi fyrir allan vistartímann hefir hjúið að liðnum 3 mánuðum af vistartímanum rjett til þess að krefjast greiðslu á kaupi því, er það hefir unnið fyrir hinn fyrsta vistarmánuð, eftir 4 mánuði á kaupi fyrir annan vistarmánuð o, s. frv., þannig, að jafnan standi tveggja mánaða kaup ógreitt hjá húsbónda þess, þar til vistarráðunum er löglega lokið.

Ef ekki er öðru visi um samið, teljast $\frac{3}{4}$ af árskaupi hjús kaup fyrir tímabilið frá 14. maí (3. maí) til 1. október (sumarkaup) og $\frac{3}{4}$ hlutar af sumarkaupinu teljast kaup fyrir tímabilið frá 14. júlí til 1. október.

Við lok vistartíma skal húsbóndi hafa lokið kaupi hjús að fullu.

Ef vistarráðunum lýkur fyrir en upphaflega var ákveðið, hefir hjúíð rjett til kaups fyrir þann tíma, sem það hefir unnið. Hafi hjúíð meðan á vistráðunum stóð verið frá vinnu, án þess sjúkdómi sje um að kenna (sbr. þó 10. gr.), missir það rjett til kaups fyrir þann tíma.

9. gr.

Nú sýkist hjú í vistinni eða slasast og er húsbóndi þess skyldur að annast hjúkrun þess eftir því er siðar segir.

Ef húsbóndi kýs að hafa sjúkling utan heimilis síns, hefir hann rjett til að flytja hann á opinbert sjúkrahús án samþykkis hjúsins ef læknir telur það nauðsynlegt vegna hjúsins sjálfs eða vegna sótthættu, sem heimilinu stafi af sjúkdóminum.

Verði hjú vitskert, svo að hjúkrun þess sje sjerlegum erfiðleikum bundin, getur húsbóndi krafist, að sveitarstjórn ráðstafi sjúklingnum þegar í stað.

Sjúkt, rúmfast hjú má húsbóndi ekki, jafnvel með sjálfs þess samþykki, flytja burt, svo fremi þar af getur hlotist mein sjúklingnum sjálfum eða öðrum, ef sýkin er sótt næm. Ef húsbóndi samt flytur hjúíð burtu og sjúklingnum þyngir við flutninginn, skal hann skyldur að standast allan kostnað af hjúkrun og lækningu sjúklingsins, nema læknir hafi áður en flutningurinn var framkvæmdur, lýst því að hann væri hættulaus eða nauðsynlegur vegna sjúklingsins sjálfs, eða ef slysið eða sjúkdóminn bar svo brátt að, að ekki var ráðrúm til að leika lækni, og húsbóndinn hefir með tilhlýðilegri gætni flutt hjúíð á opinbert sjúkrahús.

10. gr.

Nú sýkist hjú manns eða slasast og er um að kenna ótilhlýðilegri breytni þess sjálfs og kostar það þá sjálft lækning sína og geldur húsbónda fyrir fæði og hjúkrun, meðan það var sjúkt og á hans vegum, og eigi á það heimting á kaupi fyrir þann tíma, sem það er frá verkum.

11. gr.

Ef hjú sýkist eða slasast og er um að kenna ótilhlýðilegri breytni húsbónda þess eða atvikum, sem hann á sök á, þá skal hann kosta lækning hjúsins, og greiða því skaðabætur fyrir atvinnutjón, ef nokkurt verður, eftir að það er farið frá honum.

12. gr.

Nú sýkist hjú eða slasast, og er hvorki um að kenna breytni þess sjálfs nje húsbónda þess verði gefin sök á, og er húsbónda þess skylt að fæða það ókeypis — einnig þótt fæðið verði að vera sjerstaklegt sjúkrafæði — alt að fjórðungi vistráðningartímans, þó ekki lengur en til enda hans. Ef hjúíð verður að liggja sjúkt utan heimilis síns, þó ekki á sjúkrahúsi, þá skal hús-

bóndi þess greiða legukostnað, sem svarar matarverði í svo langan tíma, sem nú var greint.

13. gr.

Nú liggur hjú sjúkt, en ekki hálfum mánuði lengur á tímabilinu júní til september eða mánuði lengur um aðra árstíma, og skal hjú einskis í missa af kaupum sínum; en fatlist hjú lengur frá verkum en nú var sagt, missir það kaup fyrir þann tíma, sem umfram er, og það getur ekki int af hendi störf sín.

14. gr.

Kostnað, sem leiðir af lækning hjús, borgun fyrir lyf, sjerstaka hjúkr-un, dvöl á sjúkrahúsi eða annari slíkri stofnun, er húsbónda óskyldt að greiða nema þegar svo stendur á, sem segir í 9. gr. 3. mgr. og 11. gr.

15. gr.

Nú getur hjú vegna sjúkleika, sem atvikast svo, sem um ræðir í 10. og 12. gr., eftir mánaðar vanheilsu enn ekki rækt störf sín, og er þá hvorum aðilja um sig heimilt að segja upp vistarsamningnum með eins mánaðar fyrirvara.

16. gr.

Deyi hjú í vist eiga erfingjar þess að eins heimtingu á þeim hluta af kaupinu, sem álita verður, að það hafi unnið fyrir áður en það varð ófært til verka. Greftrun þess skal húsbóndi annast, ef erfingjar gera það eigi, gegn endurgjaldi af sveitarfje, ef með þarf.

17. gr.

Þótt hjú sje ráðið til ákveðinna starfa skal því þó skylt að ganga að öllum heimilisverkum og öðrum störfum, sem samboðin eru stöðu þess, þegar þörf krefur og ekki er öðrum á að skipa. Ef hjú með samningi er beinlinis undanþegið því að gegna ákveðnum störfum, getur það þó aldrei orðið skylt að leysa þau af hendi, nema að eins til bráðabirgða í skyndilegum forföllum annars heimilisfólks, er þau verk átti að vinna.

18. gr.

Ef hjú í kaupstað eða þorpi sækir kveldskóla, iðnskóla, unglingskóla eða annan slíkan skóla, skal húsbóndi haga vinnutíma hjúsins þannig, að kostur verði skólagöngunnar, nema tilskilið hafi verið í vistarsamningi, að ákveðin störf skyldu unnin á sama tíma.

19. gr.

Nú deyr húsbóndi, og skal þá vistarráðunum áfram haldið með ekkju hans, erfingjum eða búi, ef búnaður stendur. Þá er hvorum aðilja um sig heimilt að slíta vistarráðunum á almennum skildaga með 2ja mánaða fyrirvara eða frá 1. degi mánaðar með 3ja mánaða fyrirvara.

20. gr.

Í þrotabúi húsbónda eða dánarbúi, þar sem ekki er gengist við arfi og skuldum, hefir hjú, sbr. 83. gr. 5 b. skiftalaganna frá 12. apríl 1878, forgöngurjett til kaups og matarverðs, þó eigi fyrir lengri tíma aftur en eitt ár að telja frá næsta almennum hjúaskildaga áður en gjaldþrotaskiftin hófust eða húsbóndi ljest. Nú er vistarráðunum haldið áfram við búið, samkv. 19. gr. og ber þá að svara kröfu hjúsins fyrir þann tíma úr búinu óskiftu, sbr. 82. gr. b. skiftalaganna.

21. gr.

Nú flytur húsbóndi búferlum, eftir að vistarsamningur er gerður, en áður en vistartími byrjar, 50 km. burt frá þeim bústað hans, þar sem hjúíð átti að fara í vist, eða úr sveit í kaupstað eða öfugt, og er hjúinu þá ekki skylt að fara í vistina. Ef húsbóndi flytur af landi burt skal hann ennfremur greiða, hjú kaup fyrir 2 mánuði og að auki matarverð samkv. 28. gr. ef hann hefir ekki látið hjúíð vita um flutninginn 4 vikum bið skemsta, áður en vistartíminn átti að byrja. Ef hjúíð flytur í vistina allt að einu, er húsbóndinn skyldur að standast þann sjerstaka kostnað, sem það hefir haft í för með sjer fyrir hjúíð.

Ef húsbóndi flytur búferlum eftir að hjúíð er komið í vistina gilda sams konar ákvæði.

22. gr.

Hjúi er vítalaust að koma ekki í vistina ef það getur sannað, að húsbóndinn hafi á síðasta ári áður en vistarráðin áttu að hefjast, misþyrmt hjúí eða svelt það, leitast við að tæla hjú til illverka eða lauslætis, enda hafi hjúí verið ókunnugt um þessar sakir þegar samningar um vistina tókust.

Ef hjú er komið í vistina þegar það fær vitneskju um eitthvert þeirra afbrota af hálfu húsbónda, sem nefnd voru, er því heimilt að vikja úr vistinni fyrirvaralaust, enda geri það svo innan 14 daga eftir að það fjekk vitneskju um verknadinn. Kaups getur hjúíð að eins krafist fyrir þann tíma, sem það var í vistinni.

23. gr.

Hjúi er heimilt að ganga fyrirvaralaust úr vistinni þegar það getur sannað, að húsbóndi hafi gerst sekur um stórvægilegt brot á skyldum sínum gagnvart því, svo sem ef hann:

1. misþyrmir hjúinu,
2. leitast við að tæla hjúíð til illverka eða lauslætis, eða et aðrir heimilismenn gera sig bera að sliku og húsbóndi veitir hjúinu ekki tilhlýðilega vernd, þótt það beri sig upp undan því við hann,
3. lætur hjúíð að staðaldri búa við illa og ónóga fæðu, óforsvaranlega aðhlyningu eða heilsuspillandi húsnæði,

4. meiðir freklega mannorð hjúsins eða ber því á brýn glæpi, sem það er saklaust af.
5. geldur hjúi ekki kaup í ákveðinn tíma þótt krafist sje,
6. stofnar ranglega og að nauðsynjalausu lífi eða heilsu hjúsins í hættu.

24. gr.

Ef hjú, án þess að sjúkleiki eða önnur lögleg forföll tálmi, eða fyrir hendi sjeu ástæður, er heimili því að rifta vistarráðunum, kemur ekki í vistina á ákveðnum tíma, svo að því er synjað viðtöku, eða kemur alls ekki, skal það greiða húsbónda bætur, sem svara til helmings áskilins kaups fyrir umsaminn vistartíma. Ef hjú gengur ólöglega úr vistinni greiði það sömu bætur miðað við vistartímann, sem eftir er.

Nú gengur hjú úr vistinni vegna atviks, er greinir í 23. gr., og skal húsbóndi þá greiða því hæfilegar bætur, er þó nemi ekki meiru en kaupi fyrir umsaminn vistartíma og matarverði, sbr. 28. gr., í sama tíma, þó ekki yfir 8 vikur.

25. gr.

Húsbóndi þarf ekki að vitja hjús, er hann hefir ráðið í vist til sín, eða veita því viðtöku ef hann getur sannað:

1. að hjúið hafi á síðasta ári áður en vistarráðin áttu að hefjast, drýpt glæp, sem að almenningsáliti er svivirðilegur,
2. að hjúið hafi smitandi sjúkdóm, eða það sökum vanheilsu eða fötlunar, eða að því er konu snertir, sökum þess að hún er barnshafandi, sje óhæft til að vinna það verk, sem það var ráðið til,
3. að hann hafi, er vistarsamningurinn var gerður, verið blektur með fölskum vitnisburðum um hjúið,
4. að hjúið kunni ekki til þeirra verka, sem áskilið var að það skyldi kunna, þá er það var ráðið í vistina, og það þá þóttist kunna til.

Þetta, sem talið hefir verið, skiftir þó að eins máli, svo fremi það verði ekki sannað, að húsbóndi hafi verið vitandi um þessi atvik, er hann rjeð hjúið.

Nú verður húsbóndi fyrst áskynja einhverra þeirra atvika, er nefnd voru, þegar hjúið er komið í vistina, og er honum þá heimilt fyrirvaralaust að víkja hjúinu úr vistinni, enda geri hann það innan 14 daga eftir að hann varð vitandi þessa.

26. gr.

Húsbóndi má þegar vísa hjúi úr vist, er hann getur sannað, að hjúið hafi gerst mjög brotlegt gegn skyldum sínum eða ef framferði þess er mjög ábótavant, svo sem ef hjúið:

1. drýgir glæp, sem að almenningsáliti er svivirðilegur,
2. leggur hönd á húsbóndann, eða vandamenn hans á heimilinu, eða aðra, sem fyrir hans hönd eiga yfir því að segja,
3. sýnir húsbóndanum, eða þeim, sem fyrir hans hönd á yfir því að segja, óhlýðni um að inna af hendi störf sín í þarfir heimilisins,

4. tælir börn á heimilinu til illverka,
5. er aftur og aftur drukkið, þrátt fyrir áminningar húsbóndans,
6. raskar heimilisfriði með lauslætisframferði,
7. gengur með smitandi samræðissjúkdóm,
8. af ásettu ráði spillir eigum húsbónda, eða misþýrmir skepnum, sem það á að hirða,
9. sýnir af sjer megent og itrekað skeytingarleysi um störf sín og hirðuleysi í umgengni.

Þegar hjúi er vísað úr vist af einhverjum ástæðum, sem taldar eru í þessari og 25. gr., ber því umsamið kaup fyrir þann tíma, sem það hefir unnið heimilinu.

27. gr.

Ef húsbóndi ólöglega riftar vistarráðum eða visar hjúi úr vistinni, skal hann gjalda því hæfilegar bætur er þó ekki nemi meiru en hálfu kaupi fyrir umsaminn vistartíma og matarverði fyrir sama tíma, þó ekki lengur en 8 vikur.

28. gr.

Matarverð hjús skal, þegar ekki er öðruvisi um samið, ákveðið af hlutaðeigandi lögreglustjóra, eftir því sem hæfilegt þykir þar í hjerði og með hliðsjón af því, hverskonar hjú er um að ræða, þó ekki undir 1 kr. á dag.

II. KAFLI.

29. gr.

Viðskifti húsbónda og hjús, sem er 21 árs að aldri, fara eftir samningum þeirra á milli um vistarráðin. Samningsákvæði, sem koma í bága við 9. gr. 3. mgr. 1. másl., eru þó ógild. Ennfremur má hjúið ekki afsala sjer fyrirfram neinum rjettindum samkvæmt 9. og 11.—12. gr. og afsal slikra rjettinda siðar frá hálfu hjúsins er ógilt gagnvart framfærslusveit hjúsins, ef það fellur henni til byrði.

Nú er enginn sjerstakur vistarsamningur gerður milli aðilja og gilda þá fyrir mæli I. kafla þessara laga, enda þótt hjúið hafi náð 21 árs aldri.

III. KAFLI.

30. gr.

Með mál milli húsbónda og hjús út af vistarráðunum skal farið sem venjuleg einkamál.

31. gr.

Brot gegn 7. og 18. gr. varða sektum frá 10—200 kr., er renna í ríkissjóð. Með mál út af þeim brotum skal farið sem almenn lögreglumál.

Nú heldur húsbóndi ólöglega fyrir hjúinu fjármunum þess og skal hann þá eftir kröfu hjúsins sæta sektum frá 10—200 kr. Mál út af þessu eiga einnig undir lögreglurjett.

32. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin tilskipun um vinnuhjú frá 26. jan. 1866 og 16.—21. gr. fátækralaganna frá 10. jan. 1905. Ennfremur er úr gildi numin 7. gr. tilsk. 5. mars 1734 og önnur lagaákvæði, sem kunna að koma i bága við lög þessi.

Athugasemdir við frumvarp þetta.

Frumvarp þetta til hjúalaga var af stjórnarinnar hendi lagt fyrir efri deild Alþingis 1923, en fjell þar með jöfnum atkvæðum, meðfram fyrir þá sök, að ágreiningur reis upp í deildinni um það, hvort rjettara væri að setja heildarlög um þetta efni, svo sem gert var í stjórnarfrumvarpinu, eða láta sitja við það að gera nokkrar breytingar á hjúalögnum, tilskipuninni frá 26. jan. 1866, en láta hana að öðru leyti gilda áfram.

Þar sem stjórnin verður enn að vera þeirrar skoðunar, að tími sje kominn til að setja ný lög um samband húsbænda og hjúa, löguð eftir núverandi ástandi, og þar sem hún telur miklu hentugra að hafa slík lög, er taka svo mjög til almennings, í einni heild, leggur hún frumvarpið frá 1923 fyrir þingið á ný með eftirfylgjandi breytingum.

Við 3. gr. Með því að hjúaskildagi er sumstaðar á landinu (i Múlasýslum) hinn 3. maí þykir sjálfsagt að tiitaka hann i lögnum.

Við 6. gr. Eftir þessari grein átti hjú, sem ráðið er til skemri tíma en árs, að koma i vistina af sjálfsdáðum, en það þykir rjettara í þessu tilfelli að láta það að eins gilda, ef öðruvísi er ekki umsamið.

Við 8. gr. 3. málsgr. Þar þykir nauðsynlegt að taka það skýrt fram, að $\frac{3}{4}$ hlutar af sumarkaupinu teljist kaup fyrir tímabilið frá 14. júlí til 1. október sbr. athugasemdir við stjórnarfrumvarpið, sem lagt var fyrir þingið 1923,

Við 23. gr. 7. liður i stjórnarfrumvarpinu 1923 er feldur burtu. Ákvæðið virðist óþarft, því hjúid getur ætíð neitað að vinna verkið.

Við 27. gr. Með því að hjú, sem rekið hefir verið úr vist, getur eins og nú er ástatt, oft fengið vist aftur fljótlega, og verður því ekki fyrir verulegu tjóni af vistarrofnum, þykir óþarft að hafa lögbundnar, fastákveðnar bætur fyrir þau, heldur nægir, að hjúid fái bætur eftir almennum reglum um það efni.

Að öðru leyti vísast til athugasemdanna við frumvarpið frá 1923.